

Индекс за устойчивост на неправителствените организации в България за 2019 г.

ОБЩА УСТОЙЧИВОСТ НА НПО: 3.5

България продължава да бъде най-бедната страна в Европейския съюз (ЕС). Според данни на Евростат почти една трета от населението (32,8 процента) е застрашено от бедност или социално изключване. България има също така най-високия процент на хора (20,9 процента), които понасят тежки материални лишения (т.е. условията им на живот са толкова силно засегнати от липсата на ресурси, че не могат да си позволят, например, да си плащат сметките или да отопляват нормално жилищата си). Високото ниво на бедност влияе на възможността на хората да бъдат активни граждани, на желанието им да участват в доброволчески инициативи и на възможността им да даряват.

Политическото положение в България през 2019 г. се характеризира с поляризация, популизъм и политически борби. През годината се проведе изборите за Европейския парламент през май и местни избори през октомври. Отражението на изборите върху неправителствените организации е в няколко направления. През периодите преди и след изборите имаше забавяне по отношение на по-съществени промени в държавните политики. Същевременно партиите активно търсеха начини за привличане на нови поддръжници. В някои случаи част от тези усилия включваха атаки срещу НПО. Например, една от партиите в управляващата коалиция предложи закриването на Българския Хелзинкски комитет – една от най-старите правозащитни организации в страната.

Атаките срещу либералните ценности отбелязват съществено засилване през 2019 г. Както бе представено в доклада за *Индекса за устойчивост на НПО* за предходната година, през 2018 г. бе блокирана ратификацията на Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие (известна като „Истанбулската конвенция“). През 2019 г. подобни атаки доведоха до оттеглянето на Националната стратегия за децата 2019-2030 година, която бе разработена от правителството съвместно с НПО, и до забавянето на влизането в сила на новия Закон за социалните услуги. Освен това се засили риториката срещу гражданските организации. През 2018 г. тези атаки бяха насочени конкретно към организации, чиято дейност е свързана с въпросите на равенството на половете и с проблемите на лесбийки, хомосексуалисти, бисексуални, транссексуални и интерсексуални лица (ЛХБТИ). В началото на 2019 г. започнаха нападки срещу детски организации. До края на годината целият сектор попадна под ударите на атаките, които поставяха под въпрос ролята на НПО като защитници на правата на хората и

доставчици на услуги и твърдяха, че източникът на финансиране на организациите може да влияе на дейността им.

Устойчивостта на НПО се влоши през годината. В няколко законодателни предложения се поставиха под въпрос основни стандарти на свободата на сдружаване като достъп до финансиране и правото на свободно сдружаване на съдиите и прокурорите. Чувствително се влоши общественият престиж на гражданските организации, а официални лица продължиха да правят отрицателни коментари за НПО. Също така има спад в организационния капацитет, тъй като атаките засегнаха и способността на НПО да привличат членове и да популяризират мисиите си. В резултат от кампанията срещу НПО бе засегнато и застъпничеството, а финансовата стабилност отслабна поради намалелите източници на финансиране. Няма промяна по отношение на предоставянето на услуги и секторната инфраструктура.

Измененията в Закона за юридическите лица с нестопанска цел (наричан по-нататък „ЗЮЛНЦ“), който влезе в сила в началото на 2018 г., предвиждат тригодишен срок за прехвърляне на регистрацията на НПО от съдилищата към Агенцията по вписванията; това означава, че 2019-та бе втората година, през която НПО можеха да предприемат това действие. Повече от 4 800 НПО прехвърлиха регистрацията си от съдилищата през 2019 г. Освен тях през тази година са регистрирани 1 564 нови НПО в Агенцията по вписванията. С почти 9 400-те НПО – регистрирани или прехвърлили регистрацията си през 2018 г. – общият брой на НПО с регистрация в Агенцията към края на 2019 г. е припл. 16 000. Според данни на Националния статистически институт 13 870 НПО са подали годишни отчети за 2018 година.

ПРАВНА СРЕДА: 2.6

В правната среда за функционирането на НПО в България се установява леко влошаване през 2019 г. Въпреки че не бяха приети нови закони, бяха внесени няколко предложения, предвиждащи ограничения, които в края на годината все още не бяха окончателно обсъдени.

На теория с измененията в ЗЮЛНЦ, които бяха приети в началото на 2018 г., се опрости процесът на регистрация. Според тези изменения всички нови сдружения и фондации, които искат да имат статут на юридическо лице, се регистрират в Агенцията по вписванията, а не в съдилищата, както бе преди. Регистрацията се

извършва в срок от три дена. Сега документите могат да се подават и по електронен път. На практика обаче продължава да има проблеми с регистрацията по изменения закон. По данни на Агенцията по вписванията през 2019 г. са отхвърлени повече от 1 650 заявления за регистрация или пререгистрация, а броят на одобрените заявления за регистрация или пререгистрация е 6 383. Служителите по регистрацията следва да анализират защо процесът е бил толкова труден за НПО.

Измененията в ЗЮЛНЦ позволяват на НПО да се регистрират като организации в обществена полза чрез Агенцията по вписванията, вместо чрез отделна процедура към Министерството на правосъдието, като бе преди. Всички сдружения и фондации, които работят в една от сферите на дейност в обществена полза описани в закона, могат да получат този статут. Организациите в

обществена полза трябва да спазват допълнителни изисквания като публикуване на своите отчети за дейността. Срещу по-високото ниво на прозрачност за тях има допълнителни ползи, в това число данъчни облекчения за дарителите им.

Имаше също така известно объркване във връзка с прилагането на Закона за мерките срещу изпирането на пари (наричан по-нататък „ЗМИП“), приет през март 2018 г. Въпреки че по този закон се регламентират от специални правила, НПО трябваше да представят планове за обучението на служителите си във връзка с противодействието на изпирането на пари, което според тях е ненужно административно бреме.

Освен това ЗМИП предвижда всички НПО да обявяват своите действителни собственици, което предизвика голямо объркване относно това кои са действителните собственици на НПО. В отговор на липсата на яснота Държавната агенция за национална сигурност издаде документ с насоки. Освен това група от повече от 200 НПО предложиха промени в закона, за да се определи в самия закон понятието „действителен собственик“. Въпреки че опитът им бе неуспешен, след друга инициатива на НПО ЗМИП беше променен през май 2019 г., като в него се посочва, че ако официалният представител на организацията се счита за неин действителен собственик, не е необходимо организацията да подава отделно заявление до Агенцията по вписванията, за да потвърди този факт.

През 2019 г. имаше няколко опита да се поставят под въпрос някои от основните принципи на свободата на сдружаване. През октомври 2019 г. депутати от управляващата коалиция внесоха две предложения за изменения в Закона за съдебната власт. С първото предложение се предвиждаше ограничаване на източниците на финансиране за сдруженията на магистратите (професионалните сдружения на съдии, прокурори и други юристи) до членски внос, дарения от членове и финансиране от ЕС и Европейското икономическо пространство, с което се забраняват дарения от други лица (различни от членовете), дарения от частни фондации или компании, приходи от стопанска дейност, както и други източници на чуждестранно финансиране. С второто предложение директно се забранява на съдии, прокурори и следователи да учредяват професионални организации или да бъдат членове на всякакви сдружения. И двете предложения бяха отхвърлени при окончателното гласуване на промените в Закона за съдебната власт през януари 2020 г.

Друго обезпокоително събитие през 2019 г. бе политически мотивираният опит да се закрие една от най-старите правозащитни организации в страната – Българския Хелзинкски комитет (БХК). Една от партиите в управляващата коалиция (ВМРО) поиска от Главния прокурор да се прекрати дейността на БХК на основание опити за упражняване на влияние върху магистрати и извършване на противоконституционна дейност. Въпреки че Главният прокурор отказа да предприеме действия по това искане, то се възприе от обществото като обезпокоителен знак. Впоследствие министър-председателят обяви публично, че е работил добре с БХК и посочи, че „НПО секторът е изключително важен коректив на всяко правителство“.

С последващи изменения в ЗЮЛНЦ, приети в края на 2018 г., бяха уточнени сроковете за представяне на отчетите на НПО и се потвърди, че НПО представят финансовите си отчети на Агенцията по вписванията едва след прехвърлянето на регистрацията си там. Финансовите отчети на НПО, както и отчетите за дейността на организациите в обществена полза са достъпни публично.

През 2019 нямаше промени по отношение на данъчното облагане на НПО. НПО са освободени от данък върху приходите от дарения, грантове и членски внос, но дължат данък в размер на 10% върху печалбата от стопанска дейност. Физическите и юридическите лица имат право на данъчни

облекчения за направени дарения на НПО в обществена полза – съответно 5% от годишния им доход и 10% от нетната им печалба. Няма ограничения за достъпа на НПО до източници на финансиране – национални или международни. НПО могат да участват в обществени поръчки за стоки и услуги и могат да набират публично средства и от фирми, и от частни лица. Единственото ограничение за участието им в стопанска дейност е, че тя трябва да бъде допълнителна и да е свързана с мисията им.

По принцип НПО имат достъп до правна помощ, включително от Българския център за нестопанско право (БЦНП) и правната мрежа на Националната мрежа за децата. На регионално и местно равнище обаче възможностите за ползване на правна помощ са по-ограничени.

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КАПАЦИТЕТ: 4.2

Организационният капацитет на НПО отбелязва спад през 2019 г., което в голяма степен се дължи на кампанията против неправителствения сектор и на засилващата се поляризация в обществото, в което неформални групи, консервативни организации и дори православната църква поставят под въпрос легитимността на НПО за защита на правата на децата, малцинствата и други. Подобни атаки се отразиха отрицателно на способността на НПО да привличат членове и да популяризират мисиите си.

Повечето регистрирани НПО имаха ограничени възможности да провеждат интензивни кампании в противодействие на атаките срещу НПО или да осъществят по-мощни дейности за популяризиране през 2019 г. Ето защо много от гражданските организации не можаха да убедят по-широки сегменти от населението, че е важно да бъдат подкрепяни. Социологическо проучване, проведено от „Алфа Рисърч“ през септември 2019 г. по искане на Световния фонд за дивата природа WWF-България, потвърждава факта, че все по-малко хора участват в дейности на НПО. Данните от проучването показват, че 61 процента от респондентите не са оказвали подкрепа на НПО и не възнамеряват да ги подкрепят в бъдеще, докато само 10 до 11 процента от респондентите подкрепят НПО с парични дарения, доброволчески труд или и с двете.

От друга страна неформалните групи са засилили действията си за популяризиране, по-специално чрез социалните медии, благодарение на което са привлекли нови привърженици. Групата, която се противопоставяше на приемането на Закона за социалните услуги и на участието на НПО в предоставянето на социални услуги, например, привлече десетки хиляди поддръжници онлайн, което е много трудно за традиционните НПО.

НПО са изправени пред сериозни затруднения по отношение на издръжката си и броят на активните организации е намалял. „Фонд активни граждани“ (предоставящ грантове със средства на Европейското икономическо пространство в България), например, посочва, че през 2019 г. е получил прикл. 25 процента по-малко предложения, отколкото при предходни покани за проектни предложения.

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КАПАЦИТЕТ В БЪЛГАРИЯ

Малко неправителствени организации насочват вниманието си към стратегическо планиране. Например, само 4 от всички 140 организации членки на Националната мрежа за децата са проявили интерес към инициативата на мрежата за оказване на подкрепа за стратегическо планиране през 2019 г. В областта на опазването на околната среда като цяло само организации, които участват в международни мрежи, имат стратегически планове. Неформалните групи имат ясни, но краткосрочни цели, тъй като чрез тях е по-вероятно да привлекат обществеността.

НПО стават по-малко професионални по отношение и на вътрешното управление, и на начина на организиране на работата си. На много НПО все повече не им достига административен капацитет, за да разработват и прилагат вътрешни политики, и имат по-малко служители на пълно работно време, като вместо това разчитат повече на външни консултанти. Въпреки това повечето организации имат ясни политики и се опитват да бъдат прозрачни, особено при набирането на средства от частни лица и фирми.

Поради недоброто финансово състояние на НПО през 2019-та и предходните години много организации изпитват затруднения при привличането и задържането на служители на пълно работно време. НПО стават по-малко конкурентоспособни като работодатели в сравнение с държавния и частния сектор. Според Световния дарителски индекс за 2019 г. на Фондация „Черитиз ейд“ средно едва 5 процента от българските респонденти споделят, че са били доброволци за НПО през последните десет години, което поставя България на 124-то място от общо 125 страни.

В България НПО имат евтин и лесен достъп до интернет и техническо оборудване, въпреки че техническото оборудване обикновено се осигурява по проекти. Най-широко използваните социални мрежи от НПО са Фейсбук и Инстаграм.

ФИНАНСОВА УСТОЙЧИВОСТ: 4.7

За НПО в България става все по-трудно осигуряването на финансиране за дейността, тъй като намаляват източниците на финансиране.

Традиционните дарители в голямата си част са преустановили финансирането за НПО в България. Фондацията „Чарлз Стюърт Мот“ предостави последните си грантове в България през 2018 г. Фондацията „Оук“ закри представителството си в България, въпреки че ще продължи дейността си в страната. От друга страна фонд „Активни граждани“ отпусна първите си грантове през 2019 г. в размер на малко повече от 6,1 млн. евро, въпреки че

изпълнението на проектите започна едва през есента.

Продължават да са ограничени местните източници на финансиране. В Закона за държавния бюджет за 2019 г. бяха предвидени припл. 70 млн. лв. (припл. 40 млн. щ. д.) за НПО. От тази сума почти 50 млн. лв. бяха предоставени на Министерството на младежта и спорта, от които се възползваха предимно спортни организации, а припл. 12 млн. лева бяха отпуснати като преки субсидии на организации, посочени в закона за бюджета. Някои министерства отпускат безвъзмездни средства след конкурс. През 2019 г. Министерството на младежта и спорта

предостави 2 млн. лв. (прибл. 1,2 млн. щ. д.) от таксите, събирани от хазартните оператори – същата сума както и през 2018 г. Финансирането обаче бе само за краткосрочни проекти (до шест месеца), поради което въздействието е неясно. Съветът за развитие на гражданското общество още не бе създаден през 2019 г., поради което предвидената в бюджета сума от 1 млн. лв. (прибл. 575 000 щ. д.) за НПО бе загубена.

Финансирането на местно равнище е недостатъчно, въпреки че има примери за окуражаващо развитие. Например, новата програма „Социални иновации“ на Столична община за 2019 г. с бюджет 100 000 лв. (прибл. 58 000 щ. д.) стартира през 2019 г.

Някои от най-големите и най-важните програми за финансиране, сред които тези на фондация „Америка за България“ и фонд „Активни граждани“, продължават да са чуждестранни. През 2019 г. „Америка за България“ отново бе фондацията с най-големи дарения за неправителствените организации. Въпреки това предоставените средства на НПО отбелязаха спад от 10,6 млн. щ. д. през 2018 г. до прибл. 9 млн. щ. д. през 2019 г.

НПО имаха ограничени възможности през 2019 г. за получаване на финансови средства по оперативните програми на ЕС. Нямаше нови покани за проектни предложения по оперативна програма „Добро управление“, въпреки че започна изпълнението по споразуменията за около 5 млн. евро безвъзмездни средства, подписани през декември 2018 г. и началото на 2019 г. По оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ бяха финансирани проекти на НПО с насоченост към предоставянето на социални услуги. Сред НПО нямаше бенефициенти по оперативните програми „Околна среда“ или „Наука, образование и интелигентен растеж“.

Според Българския дарителски форум се наблюдава спад в даренията от частни лица и фирми през 2018-та, последната година, за която има данни. При корпоративните дарение има спад с 4 процента до 36,6 млн. лв. (прибл. 21 млн. щ. д.), а при даренията от частни лица спадът е със 7 процента до 8,3 млн. лв. (прибл. 4,8 млн. щ. д.). По-обезпокоителното е, че само 0,8 процента от фирмите, и 0,3 процента от физическите лица, подали данъчни декларации, са декларирали направени дарения през 2018 г. Най-използваните начини за дарение са дарителските кутии и благотворителните SMS; само около 8 процента от дарителите използват банкови преводи. Според обобщените данни за последните десет години в Световния дарителски индекс само 16 процента от хората в България са дарявали на граждански организации .

Въпреки че тези цифри не са обещаващи, през 2019 г. има някои положителни примери, които заслужават да бъдат споменати. Имаше няколко активни местни онлайн дарителски платформи. Например, Фейсбук групата за дарителство има 10 000 членове, а „Хелп Карма“ е помогнала на много каузи. В края на 2019 г. на платформата Global Giving има тридесет и две активни кампании на двадесет и четири български НПО. Група от дванадесет водещи НПО обединиха усилията си в кампанията „България дарява“, за да стимулират дарителството за НПО. Само за десет дни през март в кампанията се обединиха 120 каузи и бяха събрани 50 000 лв. (прибл. 29 000 щ. д.). Някои НПО имат значителен капацитет за набиране на средства. На годишното си гала събитие, наречено „Вечер на добродетелите“, Фондация „За нашите деца“ събра повече от 180 000 лв. (прибл. 103 000 щ. д.). От друга страна, постъпленията от членски внос продължават да са малък източник на финансиране.

НПО полагат усилия за продажбата на стоки и услуги, но възможностите им в това отношение все още са ограничени. Например, „Кауфланд“, голяма търговска верига, се обърна към Националния алианс за работа с доброволци (НАРД) за закупуването на изделия, произведени от социалните предприятия, но НАРД нямаше капацитет за изпълнението на толкова голяма поръчка. Една от оперативните програми на ЕС предоставя финансиране на социални предприятия, но НПО трябва

да се състезават с общини за такова финансиране. Положително развитие е darpazar.bg, онлайн магазин за продукти на социални предприятия, който БЦНП пусна през 2019 г.

НПО са задължени по закон да публикуват финансовите си отчети и активните организации спазват това изискване. Отчетите са налични на уебсайта на Агенцията по вписванията, въпреки че често има забавяния при публикуването на информацията. Съгласно закона одитите са задължителни само за организации с много висок оборот, но въпреки това някои НПО извършват доброволни одити.

ЗАСТЪПНИЧЕСТВО: 2.7

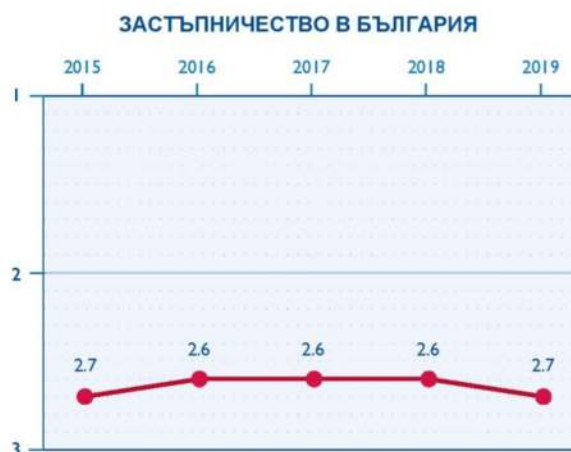
През 2019 г. се наблюдава влошаване в застъпничеството на НПО, тъй като атаките срещу организациите засегнаха застъпническите им действия.

НПО имат достъп до формални канали на комуникация с правителството. Те участват в няколко обществени съвета, в това число Обществения съвет към Парламентарната комисия за взаимодействие с НПО и жалбите на граждани. През септември 2019 г. Съветът за административната реформа (който е част от правителството) одобри актуализираните стандарти за провеждане на обществени консултации и издаде нови правила, процедури и критерии за определяне на представители на НПО за членове на консултативни органи.

Въпреки че тези документи са знак за това, че правителството признава важноста на участието на НПО, възникват въпроси относно ефективността на формалните механизми за провеждане на консултации, както показват случаите със Закона за социалните услуги и проектът на Националната стратегия за децата.

Законът за социалните услуги бе приет през февруари 2019 г. след обстойни консултации в продължили две години. Законът трябваше да влезе в сила на 1 януари 2020 г. Обществената кампания в социалните медии обаче бе иницирана срещу вече приетия закон с твърдението, че НПО подкрепят закона, за да получават договори за социални услуги и да се възползват от значителни средства от държавния бюджет. Въпреки писмения призив на петдесет и шест водещи НПО с дейност в социалната сфера с искане законът да влезе в сила според плана, датата на влизане в сила на закона бе отложена за юли 2020 г.

Проектът на Националната стратегия за децата 2019-2030 г. бе публикуван за обсъждане през януари 2019 г., когато бе и началото на кампанията и риториката срещу НПО. Няколко организации и онлайн социални групи реагираха отрицателно на проекта. Сред възраженията срещу проекта имаше твърдения, че стратегията позволява да се отнемат лесно деца от родителите им. Тези групи се противопоставиха също така на текстове в стратегията, които насърчават обучението по сексуални въпроси в училищата и се противопоставят на използването на телесни наказания, включително от страна на родителите. В резултат от обществената критика министър-председателят нареди оттеглянето на стратегията през април. Тъй като държавните институции, които бяха иницирали проектостратегията, нямаха ясна позиция и не съумяха да защитят стратегията пред обществото, се засили недоверието както към държавните институции,

така и към НПО. Дори и след оттеглянето на стратегията кампанията остана активна, а разпространението на фалшива информация продължи. Например, на 7 октомври 2019 г. две училища в Сливен прекъснаха учебния процес, когато в училищата се появиха родители, за да приберат децата си заради слухове, че държавни социални работници щели да дойдат и да отведат децата им съгласно предвиденото в „Стратегията за децата“. Отрицателната кампания постепенно прерасна от действия срещу конкретна държавна политика в по-широка кампания, поставяща под въпрос легитимността на НПО и дори основни либерални ценности и политиките на ЕС в България.

В настоящата среда някои НПО имат опасения, че ако се застъпват за прогресивни реформи, усилията им може да предизвикат отрицателни резултати. Въпреки че НПО участваха в още няколко застъпнически кампании през годината, включително в областта на опазването на околната среда, повечето от тях бяха съсредоточени върху предотвратяването на отрицателни последици, а не върху проактивното застъпване по конкретни проблеми. През януари Върховният административен съд подкрепи доводите на природозащитници, че промените в устройствения план за националния парк Пирин могат да се осъществят само след обществени консултации и оценка на въздействието върху околната среда. Това решение бе постановено едва след като всички други способности (писма, петиции, протести и др.) се оказаха безрезултатни. Министерството на околната среда и водите се опита да въведе промени в Закона за биоразнообразието, които щяха да доведат до нови и неясни изисквания как и кои НПО могат да участват в комисии по програмата „Натура 2000“ на ЕС. След като повече от 120 организации излязоха с изявление срещу предложените изменения, измененията бяха оттеглени през април.

Няколко НПО, сред които Българската педиатрична асоциация и Асоциация Родители, с подкрепата на Националната мрежа за децата организираха кампания за изграждането на Национална детска болница. Впоследствие правителството обяви търг за строителството на болницата, което е важно постижение, въпреки че се обсъжда дали избраното решение за строителството е най-доброто.

На 21 август 2019 г. правителството най-накрая прие Правилника за Съвета за развитие на гражданското общество почти една година и половина, след като работната група бе изготвила първоначалния проектовариант. Поканата за избор на членове на Съвета от НПО обаче бе обявена чак през февруари 2020 г. Нямахме развитие и по Закона за доброволчеството, който бе внесен в Народното събрание, но в края на 2019 г. още не беше минал на първо четене.

ПРЕДОСТАВЯНЕ НА УСЛУГИ: 3.1

През 2019 г. не са настъпили промени по отношение на предоставянето на услуги от НПО. НПО продължават да предлагат широка гама услуги в области от образованието и социалните услуги до подкрепа за мигранти, младежи и малцинствата.

Като цяло услугите на НПО отговарят на потребностите на хората. НПО все повече проследяват резултатите от дейностите си и услугите, които предлагат, и използват тази информация, за да покажат въздействието от тях пред дарителите и обществото.

НПО се учат как да разпрострат дейността си отвъд традиционните си поддръжници. Те използват социалните медии, за да популяризират услугите си или търсят помощ от корпоративните си партньори, за да достигнат до техните служители и партньори, например, като предлагат свои продукти и изделия по време на традиционни празници като Коледа или Великден. Тези усилия обаче са все още в начален етап на развитие.

Някои продукти и услуги на НПО се финансират с безвъзмездни средства; обикновено те се предлагат безплатно на бенефициентите. Много НПО обаче се опитват да развиват стопански дейности и социално предприемачество, за да си осигуряват допълнително финансиране. Сред дейностите, генериращи приходи, традиционни са обученията, публикации, анализи или експертни консултации или работа с лица в уязвимо положение за производството на различни изделия. Все повече организации подхождат стратегически към разработването на нови услуги и продукти, които могат да продават, за да засилят финансовата си независимост. Сред

тях се включват брандирани продукти, образователни игри, различни преживявания (като приготвяне на хляб) и кетъринг. Както е посочено по-горе, повечето НПО имат ограничени възможности за производство, но сред НПО има значителен интерес за развитие на такива умения.

Правителството оценява услугите на НПО, както показва новият Закон за социалните услуги, който разширява възможностите на правителството да ангажира НПО чрез нови форми на публично-частно партньорство. Повечето общини на местно равнище също са удовлетворени от предоставяните от НПО услуги. Настоящата среда обаче и отрицателната риторика затрудниха сътрудничеството както с централните, така и с местните власти и е имало случаи, когато общини се въздържат да изразят публично подкрепата си за НПО. Има и области като здравеопазването и образованието, в които властите не възлагат достатъчно договори за услуги с НПО, дори и последните да имат необходимия опит.

СЕКТОРНА ИНФРАСТРУКТУРА: 3.0

Няма съществени промени в инфраструктурата в подкрепа на неправителствения сектор през 2019 г., въпреки че атаките срещу НПО ги подтикнаха да търсят възможности за сътрудничество.

Традиционно НПО получават по-голяма част от подкрепата си от съществуващите мрежи и няколко специализирани НПО като Информационния портал на НПО (www.ngobg.info). През 2019 г. фонд „Активни граждани“ също започна да предоставя помощ на неправителствените организации; бяха организирани редица обучения, свързани с тематичните приоритети по програмата, сред които овластяването на различни групи; демократична култура; права на човека; измененията в климата и опазването на околната среда; и финансово управление.

Няколко местни организации с опит разпределят безвъзмездни средства от международни или корпоративни източници. Сред тях са Българският фонд за жените, Тръстът за социална алтернатива, фондация „Лале“ и фондация „Работилница за граждански инициативи“. Продължава и подкрепата за НПО по корпоративните програми на „Лидъл“ (търговска верига) и „Виваком“ (телекомуникационна компания), както и „Телус Интърнешънъл“ (компания за аутсорсинг).

Атаките срещу НПО през 2019 г. изведоха на преден план значението на коалициите, особено между по-големите НПО. С помощта на дарители като „Сивитатес“ Форум Гражданско участие и Българският фонд за жените се опитаха да създадат всеобхватни коалиции, които обхващат широка гама организации или тематични области, за да се отговори на атаките срещу НПО и либералните ценности. Продължават и усилията за изграждане на коалиция на доставчици на социални услуги. Други съществуващи мрежи, сред които Националната мрежа за децата, коалиция „За да остане природа“, Българският дарителски форум и Българската платформа за международно развитие, също продължиха да са активни през 2019 г.

НПО имат достъп до качествени обучения, които се предлагат както срещу такса, така и безплатно. Като цяло НПО проявяват по-голям интерес към обучения по практически въпроси като законови изисквания и счетоводство. През 2019 г. се проведе и обучения по комуникационни, маркетинг и презентационни умения.

Редица добри примери за междусекторно партньорство показват, че компаниите продължават да ценят НПО и да ги възприемат като партньори. Например „Ейвън“ и асоциация „Анимус“ си сътрудничат за гореща линия за жертви на домашно насилие, а „А1“ (мобилен оператор) и Националната асоциация за приемна грижа работят заедно в подкрепа на различни инициативи за приемна грижа. Клиентите на супермаркети „Фантастико“, когато плащат на касата, могат да направят дарение за Olemale.bg, който подкрепя семейства на деца с увреждания. През 2019 г. „Аксенчър България“ работи заедно с БЦНП за създаването на darpazar.bg, онлайн магазин за продукти на социални предприятия.

Кампанията „България дарява“, чиято цел е да популяризира даренията за НПО, е добър пример за сътрудничество между НПО и медиите. Кампанията получи и подкрепа от актьори и музиканти, които насърчиха свои колеги и приятели да даряват.

ОБЩЕСТВЕН ПРЕСТИЖ: 4.0

През 2019 общественият престиж на НПО отбеляза съществено влошаване в резултат от засилената риторика срещу НПО през годината.

Отразяването на НПО в националните медии през 2019 г. бе с акцент върху отрицателната кампания срещу сектора. Медиите предоставиха на критиците на НПО и възможност да представят становищата си, с което допринесоха за разпространяването на дезинформация относно ролята на НПО. Сега социалните медии влияят на традиционните медии, като вестниците и телевизиите често представят постове във Фейсбук с фалшива информация или необосновани твърдения за НПО. По този начин тези фалшиви твърдения получават допълнителна легитимност и се разпространяват още повече. На местно равнище медиите

предоставят достатъчно възможности на НПО, за да популяризират положителни истории, въпреки че според НПО местните медии често се интересуват по-малко от публикуването на истории за проблеми или конфликти. Големите медии продължават да подкрепят кампаниите на конкретни НПО. Например, Нова телевизия продължава партньорството си с фондация „Промяната“ в подкрепа на социалното предприемачество.

Според доклад, публикуван от „Галъп интърнешънъл“ и „Wellcome Global Monitor“ през юни 2019 г., България е на последно място от всички изследвани страни по отношение на доверието в НПО – едва 21 процента от хората имат доверие на НПО. България е и сред страните с най-висок процент хора, които не знаят дали да имат доверие на НПО (26 процента). Това показва сериозното отражение на риториката срещу НПО. Пример за отрицателното въздействие от кампаниите през последните две години е фактът, че учредено НПО е трябвало да смени името си, за да премахне от него думата „джендър“ - термин, който има много отрицателен оттенък в България в резултат от кампанията срещу Истанбулската конвенция през 2018 г.

Докато в отношението на стопанския сектор към НПО не са настъпили промени през 2019 г., в отношението на правителството има известна промяна, като институциите и на централно, и на местно равнище изразяват подкрепа лично към НПО, но не желаят публично да се свързват с организациите на гражданското общество. Има примери как правителството предпочита да не обявява публично факта, че НПО участват в процеси на вземане на решения заради страх от отрицателна реакция. Същевременно високопоставени държавни служители продължават да изразяват отрицателни нагласи спрямо НПО. Например, министърът на отбраната критикува институции, за това че вземат предвид мненията на НПО и нарече НПО „структури, които наричат себе си гражданско общество, които никой за нищо не е избирал“. В различни публични изявления се твърди, че чуждестранното финансиране на НПО води до прокарване на чужди интереси. Дори православната църква публикува официално изявление срещу новия Закон за социалните услуги, в което заявява, че новият закон отрежда водеща роля на частни доставчици, които са предимно НПО, които „може да бъдат инструмент на чужди интереси, които са вредни за нашето общество“. Депутат от управляващата коалиция говори срещу НПО, като заявява в интервю, че „България е страна с правителствено, а не с неправителствено управление. Но НПО, често платени отвън, се опитват да управляват. Те спряха втория лифт в Банско, може да спрат и метрото.“

Опитът през 2019 г. показва, че капацитетът на неправителствените организации да се организират и да използват социалните медии е доста ограничен и че НПО не работят достатъчно със своите членове. Малко НПО имат служители за връзки с обществеността. Когато се налага НПО

да отговорят на съгласувана атака, те трябва в същото време да продължат обичайната си дейност, за разлика от групите срещу НПО, които съсредоточават усилията си предимно в кампанията. НПО нямат време да обучават служителите си по въпросите на връзките с обществеността; те имат нужда от опитни специалисти, които незабавно да им оказват помощ.

Няма общ етичен кодекс за НПО, но законът изисква от НПО да публикуват финансовите си отчети. За организациите в обществена полза има и изискване за публикуване на отчетите за дейността им.

Изразените тук мнения са мнения на панелистите и други изследователи по проекти и не отразяват непременно вижданията на USAID или FHI 360.